

Millainen on kirjastojen tulevaisuusloikka? – johtamisosaamisen teemapäivä kokosi näköaloja tulevaan

Helena Hämynen & Marjatta Puustinen

Tulevaisuus oli teemana Suomen yliopistokirjastojen (SYN) varajohtajien foorumin yliopistokirjastoille ja yhteiskirjastoille järjestämässä johtamisosaamiseen teemapäivässä, joka järjestettiin marraskuussa Turussa. Tapahtumassa tulevaisuuden näköaloja luodattiin luentojen ja ryhmätöiden tuella. Teemapäivän pohjalta syntyi myös idea kirjastojen välisestä tulevaisuusverkoston luomisesta.

Turun yliopiston kirjastonjohtaja Ulla Nygrén pohti seminaaria avatessaan kirjaston uusia tehtäviä ja tulevaisuutta miettien ollaanko tien päässä, kyetäänkö uudistumaan ja suuntaamaan toiminta ytimeen. Tulevaisuus edellyttää valintoja ja fokusointia.

Tulevaisuusloikka – varajohtajat tulevaisuuskysymysten äärellä

Varajohtajista koostuva paneeli esitti puheenjohtaja Risto Heikkisen johdolla tulevaisuusloikan eli pohti tulevaisuuteen liittyviä kysymyksiä.

Mikä on skenaario, miten siihen liittyy trendit ja megatrendit, kuinka tunnistetaan heikot signaalit, varaudutaan villeihin kortteihin ja voidaanko tehdä tulevaisuusloikka. Huumorilla höystetyn paneelin lopputulemana todettiin Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen esitteen mukaisesti, että tulevaisuutta ei voi ennustaa vaan se pitää tehdä!

Yliopistokirjastot tulevaisuudessa – miksi ja miten?

Päivän toinen pääpuhuja professori Isto Huvila toimii Uppsalan yliopistossa. Huvilan mukaan

Kuva Marjatta Puustinen

SYNin varajohtajien foorumi esitti kysymyksiä ja jopa ennusti tulevaisuutta.

Kuva Marjatta Purainen

Professorina Isto Huvila arvostaa esimerkiksi sitä, että informaattikko on paikalla silloin kun tutkijat aloittelevat kirjoitustyötään.

tietotyö koskettaa yhtä lailla putkimiestä kuin tutkijaa. Hän kehotti kirjastoa toimimaan yhä enemmän kirjaston ulkopuolella ja etsimään dialogia ja yhteistyötä käyttäjien kanssa. Edelleen ja erityisesti tulevaisuudessa kirjaston henkilökunnan asenne ja aktiivinen rooli ovat tärkeitä. Kun tutkijat käyttävät ResearchGate –palvelua, Huvila mietti pitäisikö olla myös LibraryGate?

Kirjastoilla on hyvä maine, mutta silti kirjastoissa vallitsee epävarmuutta siitä, mitä niiden pitäisi tehdä ja mihin käyttää resursseja. Uhkana on se, että vaikka kirjaston ovet ovat auki, ei kukaan tule sisään. Huvila nosti esityksessään esiin tuttuja teemoja ja niihin liittyviä suuntautumisvaihtoehtoja, kuten tietopalvelua vai informaatiolukutaidon ohjausta, substanssiosaamista vai kirjastoalan valmiuksia.

Kirjastojen johtaminen informaatioajan murroksessa

Dosentti Katriina Siivonen (Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto) valotti esityksessään

globaaleja murroksia ennen ja nyt. Tulevaisuutta hahmotetaan trendeinä, megatrendeinä, heikkoina signaaleina, villikortteina, skenaarioina ja visioiden ja strategioiden avulla.

Kirjastojen toimintaympäristö tulee edelleen muuttumaan suuresti tulevina vuosikymmeninä, samoin organisaatorakenteissa isoista struktuureista mennään kohti dynaamisia verkostoja. Siivonen arvioi, että tulevaisuudessa voi esimerkiksi tapahtua globaaleja yhteenliittymiä, jotka vaikuttavat julkaisutoimintaan ja sitä kautta kirjastoihin. Toisaalta tulevaisuus voi näkyä myös ennakoitavina pieninä arjen odottamattomuuksina: heikot signaalit ja ”mustat joutsenet” ovat pieniä yllättäviä merkkejä muutoksista, jotka tulevaisuudessa voivat vahvistua. Jatkuvassa muutoksen tilassa heikkojen signaalien havainnointi voi myös tulla yhä haasteellisemmaksi.

Siivosen mukaan kirjastojen tulevaisuutta ei kannattaisi lähteä suunnittelemaan nykyisten kirjastojen rakenteiden kautta, vaan pikemminkin tekstien ja ihmisten välisten suhteiden tulevai-

Kuva Marjatta Puustinen

Katriina Siivonen Tulevaisuuden tutkimuskeskuksesta Turusta.

suutena. Miten tekstejä lainataan, luokitellaan, tallennetaan ja arvotetaan tulevaisuudessa? Mitkä arvot olisivat toivottavia ohjaamaan ihmisten ja tekstien välistä suhdetta ja ympäristöjä, joissa ihmiset ja tekstit toimivat?

Katriina Siivosen ohjauksella työstettiin tulevaisuutta monille osallistujille ennestään tunteuttoman ryhmätyöskentelytavan, nk. tulevaisuuspyörän avulla. Työskentelytapa osoittautui paitsi erittäin hauskaksi, myös hyvin tulokselliseksi. Tulevaisuuspyörää tehdessä työskenneltiin jämäkän nopeasti, silti tulokset olivat luovia, mielenkiintoisia ja ajattelemaan herättäviä.

Uusiutumisen tarve ja mielikuvat kirjastosta

Tieteellisen kirjaston/korkeakoulukirjaston tehtävä ja asema nyt ja tulevaisuudessa sai aikaan keskustelua. Mielikuva kirjastosta painettuina kirjoja lainaavana ja tiedonhaussa auttavana laitoksena on edelleen liiaksi vallalla asiakkaiden - ja mikä koetaan erittäin huolestuttavana – osin myös päättäjien keskuudessa. Miten onnistuttaisiin välittämään käyttäjille ja päättäjille oikeanlaista viestiä kirjastojen uudistuneista palveluista ja tehtävistä?

Uusiutumistarve tuo eteen monia muitakin ky-

symyksiä. Onnistutaanko uskottavasti ottamaan haltuun kirjastoille tarjolle avautuvia uusia tehtäväkenttiä ja luomaan niiden ympärille kiinnostavia, korkealaatuisia palveluja? Havaitaanko ympäristöstä ne heikot signaalit, jotka antaisivat viitteitä toiminnan tulevaisuudesta? Nämä kaikki ovat kirjastojen tulevaisuuden olemassaolon elinehtoja. Kirjastoista toki löytyy onnistuneita esimerkkejä, joissa on kovalla määrätietoisella työllä saavutettu kehysorganisaation luottamus kirjaston tarpeeseen ja sen uudistuskykyn jatkossakin.

Kirjasto- ja informaatioalan koulutuksen sisältö herätti vilkasta keskustelua. Vastaako koulutus nykytilan, saati tulevaisuuden kirjastotyön vaatimuksia ja vahvistaako se välttämätöntä muutostyötä? Uskalletaanko sivuaineita valita riittävän rohkeasti ja ennakkoluulottomasti? On myös peiliin katsomisen paikka, olemmeko me kirjastoisakaan onnistuneet välittämään esimerkiksi alalle hakeutuville nuorille oikeanlaista kuvaa työstämme. Viime vuosien rekrytointien hakemuksista on herännyt epäily siitä, hakeudutaanko alalle edelleen kirjastonhoitajan vanhentuneen työnkuvan perusteella. Mitä tulisi tehdä työnkuvan kirkastamiseksi ja sitä kautta alalle hakeutuvien laajemman tietoisuuden lisäämiseksi?

Tulevaisuusverkostoa ideoidaan

Teemapäivä osoitti tarpeellisuutensa ja ajankoh-
tauutensa välittömästi tilaisuuden aikana. SYN
ja Tulevaisuuden tutkimuskeskus voisivat mah-
dollisesti yhdessä suunnata tulevaisuuteen Tule-
vaisuusverkosto-idealla. Ryhmätyötä lukuun ot-
tamatta teemapäivään pystyi osallistumaan myös
etäyhteydellä. 📖

Kirjavinkki tulevaisuuden näköaloista:

Markku Wilenius (2015): Tulevaisuuskirja - Metodi
seuraavan aikakauden ymmärtämiseen. Otava.

Kirjoittajat

*Helena Hämynen, varajohtaja
Itä-Suomen yliopiston kirjasto
Email: helena.hamynen@uef.fi*

*Marjatta Puustinen, palvelupäällikkö
Lapin korkeakoulukirjasto
Email: marjatta.puustinen@lapinamk.fi*